

Sånenyt nr 1 2015

*Formandens klumme**af Mette Marie Lungeholt*

Det er en travl tid - de fleste har godt gang i læmningerne eller er lige kommet igennem dem. Markerne skal efterses og gødes for den kommende sæson. Og foreningens bestyrelse samt avlsudvalg har haft gang i mange ting.

Noget af det der har fyldt rigtig meget de sidste måneder er en omstrukturering af hjemmesiden, se mere om det på side 7. Hans-Erik har taget imod udfordringen som ny webmaster, det er jeg meget glad for. Og en tak til Susie som startede foreningens hjemmeside op i 2005 og har passet den til nu.

Vi har også haft travlt med et forårs-medlemsarrangement hos David Wootton, der blev afholdt i søndags den 12. april. Invitationen kom lidt sent ud, og det er et svært tidspunkt at tage hjemmefra, ved vi. Men arrangementets indhold betinger, at det afholdes i Davids læmme-periode, og jeg er også sikker på at de 18 deltagere fik meget med hjem. Læs Anettes fine beretning fra dagen på side 10.

Avlsudvalget er aktivt og har allerede afholdt 2 møder. Det er bla. besluttet at ændre på vægtningen af del-indeks, se mere om det på side 9. Vi har også denne gang valgt at vedlægge den købs-vejledning som avlsudvalget uadarbejdede sidste år.

På det lidt bredere plan arbejdes der på tværs af alle fåreracer med et alternativ til det nuværende registrerings system hos Dansk Kvæg i Skejby. Vi har været til et informations møde med et hollandsk firma, og det ser meget lovende ud. Især på brugerfladen

og funktionsmæssig virker det meget bedre end nuværende, og målrettet får og fåreavl på en helt anden måde. At prisen så formentlig også er billigere gør det jo ikke ringere. Og vi håber meget det kan få flere til at deltage i registreringen. Der kommer mere om det emne, når der er noget konkret. Foreløbig skal racerne på tværs diskutere det på det kommende møde mellem Dansk Fåreavls avlsudvalg og racerne den 25. april.

Vi har arbejdet med at få fremstillet noget tøj med foreningens logo. Det vil være oplagt at bruge ved åbent hus, fåredage, dyrskuer og andre situationer hvor der kan reklameres for racen. Vi har ikke fået tøjet endnu, men se mere på side 7.

Så vil jeg lige slå et slag for **FOTOKONKURRENCEN!** Husk det nu. Tag nogle gode, sjove, skæve, søde billeder og send til os. Vi vil så gerne se jeres dyr i forskellige situationer. Og vi vil så gerne have nogle flere billeder at vælge imellem til brug her i bladet og på hjemmesiden. Og husk også at det bedste billede præmieres på næste generalforsamling. Se mere om konkurrencen på hjemmesiden.

De næste opgaver vi vil tage fat på er bla. definering af avlsmål for produktion. Desuden vil vi fortsat arbejde på at få flere til at registrere og dermed få et større udbytte af deres avl. Der kommer også noget mere om fodring senere.

Jeg håber I får eller har overstået en vellykket læmmesæson og en god sommer til dyrene på græs.

Årets gang - Sånefår i Jylland

af Jytte N. Madsen

Vi er nu allerede langt inde i 2015 og påsken står for døren medens dette skrives. Tiden fra december til midt marts er, for fårenes vedkommende, gået med daglig fodring og tilsyn på marken. Det fugtige vejr hen over efteråret gav stort slid på klovene, med enkelte halte dyr, men da det blev mere tørt, blev det ret hurtigt bedre.

Den 23. marts tog vi alle de ilæmmede får ind og fik dem klippet. Ud fra deres yversætning og facon, ser 26 ud af 27 mulige ud til at være drægtige. De bliver nu på stald til de har læmmet og det nye græs er klar ca. 1. maj.

Her kommer årets tradition med lammevæddemålet ind i billedet. Hele familien, 3 generationer – i år endda 4, gætter på, hvor mange lammefostre, der er i de drægtige får. Buddene for de 26 dyr ligger på 48-53. Vinderpræmien er altid 2 biografbilletter med tilbehør! Det er ikke altid præmiens størrelse, men spændingen undervejs og fællesskabet, der gør sådan en lille dyst til en kær tradition.

Vi har aldrig scannet fårene for at kende antallet af fostre. Kun de første år havde vi nogle få får med drægtighedssyge, men vi blev gode til at spotte dem, der var ved at udvikle tilstanden. Vi har aldrig mistet får som følge af drægtighedssyge og bare man kommer i gang med en behandling med propylenglycol (glycerin) i tide, er det muligt

at styre tilstanden indtil læmning.

Den største risiko ved ikke at kende antallet af fostre er nok, at singellam kan blive for store inden læmningen, når fåret fodres som dem med flere fostre.

I forbindelse med indbinding og klipning, revaccinerer vi alle fårene mod clostridier, så lammene er dækket via råmælken. De bliver så selv vaccineret ved fravæning. Vi har ikke haft problemer med bløde nyre, men det første år, vi havde får, mistede vi et lam, hvilket ret sikkert var som følge af stivkrampe. Med vaccinationen forebygger vi begge infektioner og specielt stivkrampebakterier har vi mange af i miljøet, da vi har mange ponyer. Disse er naturligvis også vaccineret mod stivkrampe. En modbydelig infektion, som man er forpligtet til ikke at udsætte noget modtageligt dyr for!

Vi behandler de drægtige får mod indvoldsparasitter her før læmning og de nye lam behandles i 1. halvdel af juli. Det og den i sidste afsnit omtalte græsningsstrategi, ser ud til at kunne holde parasitbelastningen på et minimum. Leverikter har vi været opmærksomme på i alle årene, men aldrig fundet, selv om fårene afgræsser en til tider fugtig eng. Vores egen teori er, at det er en "sur" eng og sur jord er jo ikke et optimalt levested for Pytsneglen (leveriktens mellemvært).

Årets læmninger starter i slutningen af på-

sken og varer ca. 14 dage. I den periode holder Jytte fri fra arbejde. Der er jo altid meget andet, der skal ordnes om foråret med dyr og marker, så det er passende at lægge ferien der.

Fårene går i stalden i 3 tilfældige grupper af 8-10 dyr. Når de begynder at læmme, eller lige efter, flytter vi dem i læmmeboks. Her går de i nogle få dage og får god kontakt til deres lam, inden vi lukker 5-6 får, med nogenlunde lige store lam, sammen i en gruppe. Før sammenlukningen øremærker vi lammene og ser dem efter for evt. småskavanker, som vi noterer.

Vi har inden læmningerne starter sikret os et depot af råmælk i fryseren fra en nabos købesætning. Så kan vi sikre evt. trillinger, svage lam eller et sygt fårs lam den livsvigtige råmælk i tide. Mange af fårene har også så stor en mælkeproduktion, at vi kan malke ud af en, der kun har fået et lam, hvis det skulle blive nødvendigt.

Vi har indtil videre valgt ikke at være med i fåreregistreringen, selv om vi har alle oplysningerne registreret. Men vi har erfaret fra dem, der har købt avlsdyr her, at vore dyr ligger særdeles højt i mælkeydelse. Den egenskab stammer uden tvivl fra de første dyr vi købte ind og vi håber at bevare den i kommende generationer. Den sikrer den gode tilvækst hos vore lam.

Under læmningerne gør vi normalt ikke andet end at holde øje med selve læmningen og sikre os, at alle lammene får pattet ret

hurtigt. Ellers kommer flasken med råmælk frem, så vi er på den sikre side. Desuden dypper vi navlestrengen i jod kort tid efter fødslen.

Vi har i flere år haft en fast aftager til et par flaskelam, men sidste år var der ingen lam på flasken, så vi var ikke leveringsdygtige. Flaskelam er jo herlige... men også en arbejdsbyrde, så når andre søger opgaven, siger vi ikke nej tak længere:)

Lammene skal ikke mangle underholdning i staldperioden, så en lille Morten Korch halmballe midt i hver fold med 10-12 lam, det er det bedste legetøj, der findes! Der kan løbes rundt om, hoppes op på og springes ud fra sådan en - igen og igen – lige til den går i stykker og bliver til strøelse. Det er en af forårets store fornøjelser for os og vore naboer og venner med børn, at være tilskuer til dette daglige show ved fodringstid. Og bagefter er der helt ro i lammeflokken!

I efteråret fik vi ikke solgt alle lam, da vores slagter, der har aftaget en del af produktionen, ”snød” os og afbestilte 10 lam. Han har åbenbart ikke fundet ud af, at Sånelam er Gourmetlam! Det har derimod vore private kunder. De er altid meget begejstrede for kødet og det, at de kan bestille et lidt større lam med mere kød.

Vi beholdt derfor en del gimmerlam og nogle få vædderlam vinteren over, hvor vi fodrede vædderlammene moderat. Vi averterede dem som åringslam her op til påske og flere nye kunder, der ønskede store slagtelam, har fået ”påskelam” i fryseren. Alle var yderst tilfredse. Vi håber det er muligt at flytte efterspørgslen hen mod større lam generelt. Et liv er et liv og det skal udnyttes fuldt ud, også til slagt.

Gimmerne har gået med fårene i vinter og de vokser ikke noget videre i vinterperioden. Og her sidst på vinteren er der så efterspørgsel på dyr til opstart af nye besætninger. En lille gruppe rejser til Djursland her efter påske. Måske kan det give nye medlemmer af foreningen også!

I slutningen af april bliver de resterende dyr klippet, så de er klar til en dejlig sommer. 5-6 gimmere skal på sommerophold i Vorup enge, som bestyres af Randers Regnskov. De har hvert år repræsentanter for de bevaringsværdige gamle danske husdyrarter gående i hver deres indhegning i engene. Men for 4-5 år siden besluttede de, at de også ville have Såne får, da det er en dansk race,

om end ikke så gammel. Vi har hvert år siden sendt dyr derned fra maj til september. Der er informationstavler ved hver indhegning om racerne, så vi håber det er en god reklame for Sånerne.

Og så er der jo lige bederne. Selv om alle kender sangen ”Ole sad på en knold og sang, får og beder omkring ham sprang...”, så har vi ofte besøg af folk, der ikke helt ved, hvilken dyreart der er tale om, når vi siger, at de lige skal med ud i skoven og se bederne!

Bedernes historie strækker sig tilbage til de første år med får. Det første år fik et Shropshirefår trillinger. De kom farende uden større varsel - oven i hinanden. Vores ældste datter Sigrid kom netop ud i stalden, da de var kommet. En var dødfødt og de to andre fik hun hurtigt og i sidste øjeblik befriet for fosterhinder. De klarede den og fik navnene Spot og Spunk. Men nu havde Sigrid reddet deres liv en gang, så hun mente, at hun også skulle redde dem fra slagting og bad om at få dem. Det gik vi med til og de blev kastret og ingen kunne dengang vide, at de ville leve så længe! Ja, og året efter var der igen et ”særligt lam”, krydsningen Clyde”, som Sigrid mente måtte redes fra slagteren. Den købte hun af os og vi kom vist til at forlange en overpris i håb om, at projektet blev opgivet. Men nej, vi fik pengene og måtte så selv i gang med kastrationen igen. Clyde burde egentlig ikke kunne trives vældig godt, da han er udstyret med et temmelig stort

overbid. Det har nu aldrig plaget ham og han har altid været en del overvægtig. Underbid havde nok også været værre! Bederne ejer er for længst flyttet hjemmefra, men bederne blev og var de første år bare en del af flokken. Men for dog at få lidt nytte af deres tilstedeværelse, kom de med tiden til at gå i vores skov, som ligger nogle hundrede meter fra gården. Så kunne de gøre det som Shropshire er gode til, pleje skov uden at spise træer. Clyde, der er halvt Såne, viste større interesse for nogle buske og træer end de andre. I sine yngre dage kunne han klare topskuddene på 3 meter høje vildroser. Man træder grenene ned inde ved stammen og går hele vejen ud ad grenen til alle knopper og blade er spist.

De første år bederne gik i skoven, drev vi dem hjem hvert år til forårsklipningen med en spand foder, som med alle de andre får. Men med årene blev det svært. De mente efterhånden ikke, at verden gik længere end til skovkanten. Det var farligt at gå udenfor! Så måtte vi gå over til at køre dem hjem i den kasse vi har til at sætte bag på traktoren. Men det skal forberedes nogle dage i forvejen, så kassen bliver sat i skoven og bederne bliver fodret derind over nogle dage inden afhentningen. Og så bliver de efter klipningen kørt derud igen. Og de seneste år har vi hvert år efterfølgende været nødt til at hente en af dem hjem til behandling for stress. Det er en voldsom oplevelse sådan en køretur med tilhørende nænsom klipning!

Men i år bliver der desværre kun 2 at køre hjem til klipning. Spunk måtte aflives i vinter, da han begyndte at ligge fast, når jorden bare var en lille smule ujævn og han havde svært ved at holde huld. Men han blev næsten 12 år, den lille skovtroll. Vi skal jo fortsat i skoven hver dag med lidt foder, om vinteren et hønet og så et par hunde, der lige som os elsker turen ud til bederne.

Vi håber, I alle har fået nogle fine lam hen over foråret og at vi har en dejlig sommer foran os.

Mange hilsner og på genhør fra os på

Horsemosen.

Ny hjemmeside og nyhedsbrev

af Hans-Erik Jensen

Ca. samtidig med udsendelsen af dette SåneNyt, vil vore nye hjemmeside blive offentliggjort. Det sker på den sædvanlige adresse www.saane.dk

Hjemmesiden er lavet i et program, som arbejder med faste moduler. Det betyder at alle, efter en kort introduktion, kan passe hjemmesiden, så vi ikke er afhængige af at have en webmaster, der kan programmere. Til gengæld betyder det også, at vi er begrænsede af de tekniske rammer i programmet. Trods begrænsninger synes vi, at der er lavet en pæn og præsentabel hjemmeside. Vi venter spændt på medlemmernes reaktioner.

På hjemmesiden vil der være nogle nye tiltag. F.eks. er der en fane med "aktive væddere", hvor medlemmerne kan præsentere de væddere, som er brugt i besætningerne.

Vi har valgt, under "nyheder" at offentliggøre referater fra bestyrelses- og avlsudvalgs-

møder. Her kan man også finde billeder, som er indsendt til fotokonkurrencen samt flere andre ting.

Så vil jeg henlede opmærksomheden på vores nye nyheds service. Det er en mail liste, hvor vi allerede har oprettet alle medlemmer, vi har mailadresse på, så vi kan udsende nyheder på en billig og hurtig måde, især hvis der er for længe til næste blads udgivelse. Denne service erstatter ikke SåneNyt, som vil udkomme på vanlig vis. Hvis der, mod forventning, skulle være nogen, der ikke ønsker at stå på listen, bedes I sende en mail, så vil I straks blive slettet igen.

Jeg vil opfordre alle medlemmer til at gå på opdagelse i vores nye hjemmeside og bagefter komme med ros og ris.

Kontakt os vedr. hjemmesiden eller nyhedsbrevet på webmaster@saane.dk

Tøj med foreningens logo

af Mette Marie Lungholt

Vi har i bestyrelsen arbejdet på at få lavet tøj med foreningens logo. Desværre er vores prototyper ikke kommet endnu, så de kan præsenteres her i bladet.

Men lige så snart vi har dem, tager vi nogle billeder og sender ud på nyhedsbrev (se mere om nyhedsbrev på side 7).

Vi har valgt ikke at bestille tøj i faste modeller, men at lade det være op til den enkelte hvilken model, de synes om. Det tøj, vi kan bestille, kan ses på ID Identity på www.id.dk. Trykket egner sig ikke til fleece.

Mere information følger, når vi har fået prototyperne hjem.

Reduceret tilskud til deltagelse i dyrskuer

af Allan Christensen

Foreningen har siden generalforsamlingen i 2005 kunnet yde ”støtte til deltagelse i dyrskuer”, som det dengang blev formuleret under budgetbehandlingen. I praksis har foreningen betalt alle udgifter i form af gebyrer og betalingen for dyrene, men ikke udgifter til campingplads, parkering o. lign. Det har været muligt at betale alle disse udgifter, fordi de har kunnet holdes indenfor det beløb, der har været afsat i budgettet.

I indeværende regnskabsår (de 1½ år fra 1/1-2014 til 30/6-2015) er situationen noget anderledes. Medlemmerne har været meget flittige til at deltage i dyrskuer i den del af regnskabsåret, der lå i 2014; så flittige at der allerede er udbetalt ca. 6.000 kr. Det er bestyrelsen rigtig glad for – det er jo et tegn på, at Sånen bliver vist mere og mere frem. Da budgettet til dyrskuer fra 1. januar 2014 til 30. juni 2015 er på 4.500,- kr., giver det dog det problem, at der allerede er udbetalt ca.

1.500 kr. over budgettet. Bestyrelsen har derfor drøftet, hvordan vi skal forholde os med tilskud til dyrskuer i 2015. Da vi fortsat gerne vil støtte fremvisningen af Såner på dyrskuer, har bestyrelsen besluttet, at der til skuerne i foråret 2015 (i tiden frem til 30. juni) afsættes maksimalt 3.000 kr. Disse penge vil blive udbetalt som refusion af tilmeldingsgebyr og betalingen for 2 får. Hvis alle de 3.000 kr. ikke bliver brugt på denne måde, så udbetales resten af pengene op til 3.000 kr. forholdsmæssigt efter dyrskuedeltagernes samlede omkostninger.

Det ændrede regnskabsår betyder også, at kassereren skal have bilagene for dyrskuedeltagelse i første halvår af 2015 tilsendt senest 1. juli 2015.

Pt er det tanken at gøre det på samme måde i det næste regnskabsår: 1. juli 2015 - 30. juni 2016.

Ændring af vægtning af del-indeks

af Mette Marie Ljungholt

Dyrenes samlede indeks opstår ved at lave et vægtet gennemsnit af nogle del-indeks.

De vægtninger har for sånernes vedkommende været en standard som tildeles alle racer, der ikke har fremsat andre specifikke ønsker.

I avlsudvalget mente vi ikke, at den vægtning tilgodeså de kvaliteter vi ønsker at fremhæve og belønne hos vores race.

Derfor har vi bedt om at få ændret vægtningen til nedenstående, så det er virksomt fra næste indeks kørsel (der formentlig bliver i maj).

Kuldstørrelse: Er sat relativt lavt, da racens gennemsnit er ca. 1,8 og hvis det skal højere op, vil der komme en højere frekvens af trillinger. Vi har sat vægtningen af indeks til 13 % (indtil nu 18 %).

Moderegenskaber: Racen har gode moderegenskaber, som skal fastholdes. Sammenlignet med de øvrige racer, vægter vi egenskaben højt. Vi mener, at det er grundlæggende for succes i en fårebesætning, at lammene har livskraft ved fødslen, at læmmeforløbet er ukompliceret og at lammet viser livskraft efter fødslen. Vi har sat vægtningen af indeks til 18 % (indtil nu 12 %).

Mælketilvækst: Vi mener, at racen trænger til et løft, da der er potentiale i racen til bedre ydelse end der leveres nu. Vi har sat vægtningen af indeks til 20 % (indtil nu 4 %).

Holdbarhed: Er kun et udtryk for, om fåret lever 1, 3 eller 5 år efter første læmning. Der er allerede en god holdbarhed ved racen, så vi har sat vægtningen af indeks til 13 % (indtil nu 24 %).

Livskraft: Vi mener, at det er vigtigt at få levende lam, der kan klare sig, derfor har vi sat vægtningen af indeks til 18 % (indtil nu 14 %).

Egen tilvækst: Vi har valgt at give racen et løft ligesom ved mælketilvækst, da det er vigtigt, at dyret er i stand til at optage store mængder foder. Hvis dyret er i stand til at omsætte store mængder foder er det også et nøjsomt dyr. Dette er afgørende for slutproduktet, dvs. slagtelammens og tillægs-gimmernes størrelse. Vi har sat vægtningen af indeks til 18% (indtil nu 8 %).

Slagte kvalitet: Da der ikke længere scannes og klassificeres, kan denne desværre ikke bedømmes pt.. Vi har derfor sat vægtningen af indeks til 0 % (indtil nu 21 %).

Eksteriør: Det er kun kåringer der tæller med her. Vi har sat vægtningen af indeks til 0 % (indtil nu 0 %).

Læmmedag hos David Wootton

af Anette Fjordvang

Såneforeningen arrangerede et medlemsarrangement med fokus på læmning, hvor vi deltog omkring 20 medlemmer. Vi deltog hele familien inklusiv 3 børn på henholdsvis 15, 11 og 8 år, selvom der er lang vej fra Nordfyn til Lolland midt i læmmeperioden, men det var absolut turen værd. Det blev en yderst interessant dag med dyrlæge Inga Stamphøj som underviser, med meget praktisk viden og gennemgang af mange forskellige praktiske teknikker.

Vi mødtes med Inga i stalden hos David, hvor vi fik gennemgået dagens arrangement, mens vi spiste en sandwich. Derefter fik vi gennemgået, hvordan vi kan huld-vurdere ud fra torntappene og tværtapperne og hvordan vi kan vurdere et fårs alder ud fra dens tænder. Antallet af blivende tænder i hver side er ca. lig med fårets alder. Så hvis et får har 4 brede blivende tænder forrest i undermundens og resten af tænderne er mælketænder, er fåret ca. 2 år gammelt.

Vi fik en rundvisning i Davids læmmestald. David havde sorteret moderdyrene i hold efter fodringsbehov og antal forventede lam. I stalden hjalp nogle unge mennesker med at holde øje med, hvornår fårene begyndte at læmme. Når et får begynder at læmme, bliver der sat grunder op rundt om dyret, så det får fred til at læmme, derefter bliver moderfår og lam flyttet over i en separat læmmeboks. Mens vi var i stalden, var der 2 får,

som læmmede. Alle, der havde lyst til at prøve, kunne få lov til at mærke, hvordan lammet lå inde i fåret under kyndig vejledning af Inga. Anna på 15 år hjalp med at trække 2

lam ud og det var en stor oplevelse for hende. Andreas på 11 år mente på nuværende tidspunkt, at han havde set nok får, hvorefter han gav sig til at spille, hyggeligt liggende på en bigballe midt inde i læmmestalden, omgivet af brægende får og lam.

Inga viste os, hvordan David brugte gabestok, når han skulle have et får til at adoptere et ekstra lam. Han satte fårene i gabestok, så de ikke kunne se lammene og derved blive ved med at huske hvilket lam, som var deres eget. Efter 3-5 dage blev fåret malet i panden med markeringsfarve, hvorefter de blev sluppet løs sammen med lammene. Markeringsfarven gjorde, at David kunne se, om fåret stadig stangede adoptiv-lammet. Hvis fåret stangede lammet, fik fåret et par dage mere i gabestokken, ellers blev det sammen med lammene flyttet over i de almindelige

læmmebokse.

Inga viste os, hvordan vi kunne se på et lam, om det fik mælk nok. Hun holdt lammet op i forbenene og hvis maven var tyk og dråbeformet, har den fået mælk nok. Derefter fik vi vist, hvordan vi kunne lægge en sonde for på den måde at sikre, at lammet fik den nødvendige råmælk uden at risikere, at lammet knytter sig til os mennesker fremfor dens

mor. Inga fortalte, at et lam skal have mindst 50 ml mælk pr kg 3 gange i døgnet.

Inga og Mette Marie obducerede 2 lam, her flygtede Laura på 8 ind til broderen og iPad'en, hun havde ellers fulgt interesseret med indtil da. Det ene lam var stor og godt i stand, det andet var lille og tynd. Det viste sig, at begge lam havde fugtige mundvige og hage, fint med fedt på hjerte og nyrer samt mælk i mavesækken. De 2 dyrlæger blev hurtigt enige om, at begge lam sikkert var døde af Watery Mouth Disease, på dansk af nogle kaldet for "savlemund". Lammene har fået for mange (*E. coli*) bakterier i maven, før de har fået råmælk. Dette kan skyldes, at lammet ikke har været hurtig nok til at komme på benene og med at begynde at patte råmælk, det kan også skyldes uhygiejniske omgivelser, hvor fåret har læmnet eller at fåret har været meget lang-uldet og beskidt og derved har overført bakterier til lammet under selve læmningen. Hvis adskillige lam dør med "savlemund" i Davids besætning, vil lammehjælperne få besked på at sørge for, at alle lam får sondemælk lige efter læmning, for mælken vil hjælpe med at gøre maveindholdet så surt, at bakterierne får sværere ved at trives og råmælken indeholder antistoffer der bekæmper bakterierne. I Davids stalde var der meget rent og hans moderfår var kortuldede, desuden lå hans lammedødelighed i år på ca. 3 %, så det var ikke et problem i hans besætning.

Fortsættes side 19

Græsmarken skal plejes - ligesom dine får

af Ole Grønbæk,

produktchef hos DLF-trifolium

Så snart temperaturen begynder at stige om foråret, er det tid at give græsmarken et forårseftersyn. Hvis marken er passet godt sidste år, er der næppe nogen problemer med overvintringen, og en tur med græsmarks-striglen for at lufte ud og jævne ormeklatter mv. vil være alt, hvad der er behov for, men måske skal der mere til.

Reparation af vinterskader

Levende græsplanter vil, så snart temperaturen er til det, begynde at vokse. Dette ses først på rødderne, der skal være hvide, og desuden skal der også ret hurtigt vise sig grønne skud over jorden.

Der skal være 30-40 levende planter (kløver eller græs) pr. løbende meter sårække i en god mark til afgræsning. Pletter i marken bør ikke accepteres – hvis der mangler planter, mangler der også produktion og ukrudtet får frit spil.

Hård frost og – ikke mindst – skiftende tø og barfrost kan gøre skade på græsmarkerne i form af døde planter. Risikoen vil være størst i ældre græsmarker (2. eller følgende brugsår) og hvor den har været afgræsset for hårdt.

Hvis græsmarken har overvintret tilfredsstillende, anbefales det at marken ”luftes” ved overkørsel med en græsmarkshave/græsmarksstrigle eller en almindelig harve. Dette bevirker at døde plantedele bliver revet op og der kommer luft til de sunde planter. Hvis man benytter en almindelig harve må harvedybden ikke blive for stor (kun en let opharvning). Desuden må kørselshastigheden ikke blive for stor, fordi de gode planter ikke må blive harvet op eller bliver dækket for meget med jord.

På harven kan man montere en ”såmaskine”, hvorved man i en operation kan foretage ”luftning” af den eksisterende mark og samtidig udså græsfrø. Hvis man ikke har en ”græssåmaskine” monteret på harven, kan spredning af græsfrø foretages med flere andre typer maskiner. Det er vigtigt at så frø og tromle marken den samme dag som man harver for at udgå at jorden tørrer ud.

Etablering af ny fold

I nogle tilfælde er eftersåning ikke tilstrækkeligt til at sikre en god græsmark. Der er i stedet brug af at etablere en helt ny fold.

Erfaringen viser, at udbyttet i en græsmark, der benyttes nogenlunde intensivt, efter fem år er faldet til det halve af første års. Endvidere er faldet i produktionen størst de første år. Derfor betaler det sig at lægge marken om med 2-3 års mellemrum.

En sikker vej til en god græsmark er såning om foråret - med eller uden dæksæd. Desuden er det normalt også ideelt at etablere nye græsmarker i løbet af august måned.

Såning af frøblandingen

En god forberedelse starter med pløjning, jordpakning og, senere, harvning hvis såningen ikke sker lige efter pløjningen. Normalt skal jorden også tromles lige før såning af frøblandinger. Formålet er at skabe et fast underlag for græs- og kløverfrø, hvor især

sidstnævnte ikke tåler for dyb såning. Selve såningen skal ske med en kørehastighed på 5-7 km/t uden brug af såmaskinens efterharve. Såretningen bør være på skrå af retningen for eventuel dæksæd (korn) og sådybden for kløvergræs må ikke være dybere end 1 cm. Metoden kaldes rillesåning og 10-15 % af frøene må gerne kunne ses i såsporet efter endt arbejde. Der skal normalt ikke tromles igen.

Udsædsmængder

Mængden af frø der skal sås er afhængig af udlægsmetoden. Ved såning i dæksæd af korn eller ærter anvendes 20-25 kg frø pr. ha, gerne delt i to såninger med hver sin køre-retning. Ved såning uden dæksæd øges såmængden til 24-30 kg pr. ha for at sikre en hurtig og tæt etablering.

En kløvergræsmark fotograferet af Hans-Erik Jensen

Valg af frøblanding

Godt græs til fårene kommer ikke af sig selv. For at opnå et tilfredsstillende udbytte og ikke mindst en kvalitet, der passer til dyrenes behov, er der brug for pleje - både når græsmarken skal etableres og i løbet af vækstsæsonen. Valg af frøblanding skal tilpasses de gældende forhold så den passer til jordbund, ønsket varighed og benyttelse.

Et græsareal til får skal levere godt og stabilt foder til dyrene og samtidig danne en tæt bund, der tåler dyrenes færdsel og afgræsning. Det er der taget hensyn til i sammensætningen af de to færdige frøblandinger, som er sammensat ud fra kravene om bred tilpasning til de fleste jordtyper samt med god varighed og slidstyrke. De er tørketolerante og velegnede til benyttelse 2-4 år.

ForageMax blandinger til fårefolde

Primær anvendelse	ForageMax blanding	Jordtype
Afgræsning	52	Almindelig agerjord
Tidlig afgræsning eller kombineret slæt og afgræsning	53	Almindelig agerjord

Nøjagtigt indhold af blandingerne kan ses på www.dlf.dk

ForageMax 52 er en sildig afgræsningsblanding til får. Blandingen indeholder småbladet hvidkløver for at øge holdbarheden og sikre væksten, også ved lille tilførsel af kvæl-

stof. Blandingen har et stort indhold af tetraploid mid-deltidlig og sildig alm. rajgræs, der under optimale forhold kan give en stor tilvækst hos fårene i afgræsningsperioden. Indholdet af engrapgræs og rødsvingel sikrer blandingsens holdbarhed under hård afgræsning og mod tråd. Blandingen er mindre velegnet til fremstilling af hø.

ForageMax 53 er beregnet til tidlig afgræsning, som sikres bla. med rajsvingel af rajgræstypen og timoté af afgræsningstypen. Derudover er der 35 pct. tetraploid almindelig rajgæs, som styrker afgræsningen og produktionen senere i afgræsningsperioden. Indholdet af engsvingel og rødsvingel er med til at give blandingen diversitet og holdbarhed. En høj andel af hvidkløver sikrer en god, stabil produktion ved lille tilførsel af kvælstof og de to typer hvidkløver, småbladet og storbladet, sikrer produktionsevnen under såvel afgræsning som slæt. ForageMax 53 er således også velegnet til hø eller ensilage.

Får ”bundgræsser” og det er vigtig, at græshøjden ikke kommer under 8 cm i forårsperioden og 5 cm sommerperioden. Blandingsens produktionsevne og – profil kan kun udnyttes hvis der ikke dødbides. Vinterafgræsning vil ødelægge blandingsens store forårsproduktion.

Vurdering af læmmeforløb

af Hans-Erik Jensen

På Avlsudvalgets møde d 22.1.15 drøftede vi, blandt andre ting, indberetning af læmningsforløb til dataregistreringen.

Der var bred enighed om, at næsten hver besætning har sin egen model at indberette efter. I det efterfølgende vil jeg komme med et forslag til, hvordan vi kan standardisere vore indberetninger. Når det er nødvendigt skyldes det, at et forskelligt indberetnings grundlag i bedste fald ikke har nogen værdi og i værste fald er misvisende.

Der er som bekendt flg. muligheder i indberetningen: let uden hjælp, let med hjælp, vanskelig uden dyrlæge og vanskelig med dyrlæge.

Avlsudvalgets forslag er som følger:

Let uden hjælp: Fåret klarer læmningen selv, uden indgriben fra ejeren

Let med hjælp: Ejeren har hånden inde i skeden, f. eks for at rette et forben, eller at dreje lammet, hvis det sidder fast i bækkenet.

Vanskelig uden dyrlæge: Ejeren har hånden igennem bækkenet, f. eks for at rette hovedet, der ligger langs kroppen, vende et lam der er ved at fødes baglæns eller trække et lam frem der har forbenene nede langs siden.

Vanskelig med dyrlæge: Fåret kan ikke læmme ved egen og ejers hjælp og kræver professionel assistance.

Det er vigtigt i en race som vores, hvor langt den største del af os er hobbyavlere, at bevare og styrke vor races evne til at være selvhjulpne. Det kan især gøres gennem dataregistreringen, hvor det er muligt at finde de dyr/ familier som har denne egenskab.

Læmning hos Susie Riis

Eventyret om, hvordan der kom Sånelam - Dansk Gourmetlam i Gilleleje og Hornbæk Superbrugser

af Tina Piora

Hjemme hos Per og Tina i Græsted kom der hele 49 sånelam til i Påsken 2014. Det var godt nok lidt flere, end der plejede at komme, men der var også et par får mere, så det passede meget godt.

Lammene gjorde, som den slags nu gør, voksede pænt til, indtil de blev så store, at de kunne flytte med deres mødre til det fredede område Rusland i Nordsjælland som levende naturplejere/græsslåmaskiner – og ikke mindst som kustoder i Tegners statuepark, sådan har Sånefår nu gjort det, siden de blev opfundet af Landskabsarkitekt Pettersson engang for mange år siden. I løbet af sommeren tygger de sig igennem oceaner af urter fra et område tæt ved havet, der aldrig har været under plov, men kun har været brugt som græsning for kreaturer og får.

Tina og Per gik derhjemme og tænkte på, at det godt nok var mange lam, de skulle sælge, men så fik de en idé. De havde læst, at Coop gerne ville i kontakt med mindre, lokale producenter af højkvalitetsvarer. Så gik det lige pludselig stærkt. Tina ringede til Superbrugsen i Gilleleje, talte med slagteren, der gerne ville høre mere om Sånelam sammen med sin direktør. De søgte netop efter en producent af en dansk fårerace, der kunne levere lokalt producerede dyr. Gilleleje Brugsforening er en selvstændig brugs ejet af lokale medlemmer. Brugsen er trendsætter på man-

ge områder. Brugsen søgte efter et flerårigt samarbejde.

Tina fortalte om Sånefåret, der blev opfundet ved Esrum sø til at afgræsse i Tegners Museumspark. Det kunne ikke blive mere lokalt. Det er simpelt hen en god historie.

Tina fortalte om, hvordan man for at sikre en god kødkvalitet havde krydset Shropshire ind, hvordan Sånens smukke farver starter med sort, som efterhånden skifter til forskellige nuancer i brunt og gråligt. Det er netop Sånens farvespil, som folk synes, gør den så smuk osv.

Under mødet spurgte Brugsen, om vi også kunne levere til Brugsen i Hornbæk, som Gilleleje også driver. Tina tænkte hurtigt, og ringede til et af foreningens andre medlemmer, Iben ved Helsingør. Iben kunne heldigvis levere.

Aftalen blev, at Iben og Per og Tina tilsammen leverede 25 slagtelam til det lokale slagteri i Slangørup. Brugsen havde selv kølevogn, så de hentede slagtekroppene. Desuden lavede Gilleleje Brugs en helsidesannonce i vores lokalblad, der var en fotograf, en journalist, to slagtermestre og en butikschef på besøg hos alle sånerne hjemme hos Per og Tina. Sånerne var ikke helt med på at være fotomodeller og gå sheepwalk, men det lykkedes dog at få et par fine billeder i kassen. Tina skrev en historie, som kom med i

annoncen. Kunderne kunne vælge mellem 1/1 eller 1/2 lam og de kunne sammen med slagteren vælge, hvordan de ville have det skåret ud.

Så kom den spændende dag, hvor kunderne kunne bestille lam i butikken. Butikkerne havde udsolgt på 2 dage. Selvom både Hornbæk og Gilleleje er store sommerhusområder, var mange af kunderne lokale fastboende.

Tina bad slagteren i Brugsen om feed-back. Den var godt nok overvældende. Kunderne havde været vilde med, at dyrene har levet lokalt, at de ikke er blevet transporteret langt, men først og fremmest var kunderne vilde med kødets kvalitet, duft, smag og

konsistens samt det lave fedtindhold.

Nu skal vi nok lave lidt opfølgning på det, så folk kan følge lammene. Måske sender Brugsen en fotograf, så vi kan få et billede af slagtermesteren med et nyfødt lam i favnen til Brugsens hjemmeside. Vi kan måske også skrive, når vi kører lam og mødre til Tegners museum, så kunderne kan kigge med – lidt ligesom store ko-dag, når køerne lukkes på græs.

Iben, Per og Tina ser frem til, at Brugsen vil aftage vores lam mange år fremover. Selvfølgelig er salgsprisen lidt lavere, men det er en sikker aftage og betaling hver gang, men det bedste er nu, at Sånen kommer ud i en større kreds og bliver kendt for sit uforlignelige kød. Slagtermesteren i Brugsen synes bare, at andre skal gå i gang med andre Brugser rundt om i landet.

Se det var et rigtigt eventyr fra den virkelige verden.

17 28. OKTOBER 2014 Ugeposten

Super Brugsen Gilleleje Brugsforening

Lokalt lam i Gilleleje Brugsforening

5% DIVIDENDE KUN I GILLELEJE BRUGSFORENING

Vi har igennem længere tid søgt efter et par fårevlere fra området, der kan levere fritgående, velsmagende producerede racelam til vore kunder. Gilleleje Brugsforening har nu indledt et samarbejde med Såneavlerne Per Alkestrup/Tina Piora, Græsted og Iben Dolrits, Øerne.

Sånefår eller Dansk Gourmetlam er et racefår. Racen er udviklet med for øje. De skal være robuste, stærke og nøjsomme, så de egner sig til landskabspleje på magre jorde, som området Rustland i Dronningmølle, og så skal de smage godt uden for meget fedt og med mærk, avler Tina Piora.

En fremragende landskabsarkitekt Pelterson udviklede racen for 30-40 år siden med netop Tegners museum for øje. Tegner ønskede, at hans museumspark skulle blive ved med at fremstå, som mens han levede og ikke springe i skov. Hr. Pelterson boede ved Esrum sø i området Såne - heraf havnet Sånefår. I dag findes der Sånefår i hele Danmark, men vores besætning i Rustland ved Dronningmølle er stadigvæk efterkommer af den oprindelige besætning, som vi overtog i 1988.

Lammene når aldrig at blive slættet inden slagting, hvilket man også kan mærke på det mørke, mere kød. De kører direkte til Koskildens slagteri i Slangerup og slægtes senest 1 time efter ankomst.

En fremragende landskabsarkitekt Pelterson udviklede racen for 30-40 år siden med netop Tegners museum for øje. Tegner ønskede, at hans museumspark skulle blive ved med at fremstå, som mens han levede og ikke springe i skov. Hr. Pelterson boede ved Esrum sø i området Såne - heraf havnet Sånefår. I dag findes der Sånefår i hele Danmark, men vores besætning i Rustland ved Dronningmølle er stadigvæk efterkommer af den oprindelige besætning, som vi overtog i 1988.

Lammene når aldrig at blive slættet inden slagting, hvilket man også kan mærke på det mørke, mere kød. De kører direkte til Koskildens slagteri i Slangerup og slægtes senest 1 time efter ankomst.

Bestilling af 1/1 eller 1/2 lam
(1/1 lam vejer ca. 14 - 16 kg.)

Pr. 1/2 kg. **45,-**
Begrænset parti!

Bestilling fra den 28. oktober og så længe lager haves. Kom ned til din slagter i Hornbæk eller Gilleleje og aftal nærmere omkring den udskæring du ønsker. Afhentning sker fra torsdag den 13. nov. til og med lørdag den 15. nov.

SuperBrugsen Gilleleje
Tlf. 48 30 00 06
Åbningstider butik: Man. - fre. kl. 8 - 20 · Lor., søn. kl. 8 - 18

SuperBrugsen Hornbæk
Tlf. 49 70 19 84
Åbningstider butik: Man. - fre. kl. 8 - 20 · Lor., søn. kl. 8 - 20

Annoncen fra Gilleleje Brugs i forbindelse med arrangementet

Pasning af lam

af Mette Marie Lungeholt

Nu nærmer læmmesæsonen sig, og for nogle er den allerede startet. Det er en glædens tid med alle de små nye liv. Men det kan også være en sorgens tid, hvis man er så uheldig at miste lam. Det optimale er naturligvis, hvis moderfåret klarer det hele selv: Læmning, pasning af lammene, nok mælk. Men hvis det ikke kører på skinner, har vi som ejere ansvaret for lammenes overlevelse. Og der kan vi gøre meget.

Start med at vej lammet. **Vægten** er udgangspunktet for mængden af nødvendig mælk, og ved at have en startvægt, kan I også holde øje med om lammet tager på som ønsket. I starten vejes dagligt. Hvis lammet kommer til at følges med sin mor, og der ingen problemer er efter 1 uge, kan man nøjes med de normale vejninger, man ellers har i sin besætning. Flaskelam ville jeg følge mere tæt med vejninger, fx ugentlig indtil de er 2 mdr. Små lam kan med fordel vejes i en spand med en kuffertvægt. Lidt større lam kræver enten en fåre-/grisevægt eller en stærk mand på badevægten. Men generelt er hyppige vejninger, fx hver 14. dag, en rigtig god hjælp til at følge lammenes trivsel, og måske få behandlet for orm eller coccidier inden lammene bliver syge. Eller øge fodermængden, hvis det er det, der er problemet.

Den første **råmælk** er det allervigtigste. Hvis lammet ikke selv kommer til patten, må man som ejer hjælpe. Enten med flaske eller sonde. Det gælder også, hvis moderdyret ikke har mælk (nok). Jeg hører tit folk sige, at man endelig ikke må bruge suttefla-

ske, før lammet har prøvet at patte på en rigtig pat, da de så ellers ikke vil det bagefter. Men det er ikke min erfaring. Hvis lammet har god sutte-refleks og går med en mor der gerne vil have lammet, så skal den nok søge efter patten, når vi ikke er der. Så om man vælger flasken eller sonden, er mest et temperaments spørgsmål, og måske tid da sonden er hurtigere. Dog må man ikke sondefodre i flere dage i træk, da det kan give vomforrådnelse. Lammet skal have 200 ml råmælk/kg i løbet af det første døgn, fordelt på minimum 4 portioner, gerne flere. Råmælken kan skaffes ved at malke ud fra lammets egen mor, eller et andet nylæmmet får med kun 1 lam. Sådan råmælk kan også gemmes i fryser i 1 år, så det kan være en fordel at være forudseende og tage noget fra de får, der kun får 1 lam. Hvis man ikke har rigtig fåre-råmælk, kan man købe noget erstatningspulver i breve. Vi har det på klinikken i Glamsbjerg. Sidste mulighed er koråmælk, helst fra Jersey. Men det er ikke så energirigt som fårs, så de skal have 30 % mere, og der er en lille risiko for, at der medfølger antistoffer, som slår lammets røde blodlegemer ihjel, så det skal være sidste udvej. Efter det første døgn skal lammet have almindelig fåremælk, også i en mængde på 200 ml/kg/døgn fordelt på minimum 4 fodringer. Hvis fåret ikke selv har mælk nok, kan man købe en særlig lamme-erstatning på foderstoffet. Jeg har gode erfaringer med den, der hedder Elitemilk Lamb 50. Mælkeerstatningen skal være skummetmælksbaseret, IKKE vallebaseret, uanset hvilket mær-

ke I vælger.

Det næstvigtigste er **varme**. Hvis lammet er født udendørs, så luk moderen og afkom inde i en boks, fri for træk. Sæt meget gerne en varmelampe op, det er bare en alm. griselampe, som koster under 200 kr. i de fleste foderstoffer.

Jeg anbefaler altid **desinfektion** af navler hos nyfødte lam for at forebygge infektion. Men det er især vigtigt ved dem, der kommer skævt fra start, og som måske ikke får helt nok råmælk. Man kan desinficere med jodsprit (har vi også på klinikken i Glamsbjerg) eller klorhexidinsprit. Brug det også gerne til at dyppe øremærke-spidsen i inden det sættes i øret.

Det er generelt vigtigt at holde en høj **hygiejne**. Det vil sige, at der skal støes godt i

Læmmedagen—fortsat fra side 11

Hans-Erik og Mette Marie lærte os at vende et får. Det er klart en fordel at kunne gøre dette f.eks. er det lettere at tjekke yver, klippe klove, tjekke testikler og andet, mens fåret sidder på halen. Flere af medlemmerne prøvede at vende et får og det blev konstateret, at det kræver mere teknik end kræfter at sætte et får på halen. Vi fik også vist, hvordan man klipper klove og tjekker testikler og penisvedhæng på væddere og yver på moderfår. Anna fik mulighed for at prøve alle teknikker og hendes interesse for selv at holde får en dag er kun blevet større. Til sidst viste David os, hvordan man bruger en bolt pistol og alle, der havde lyst til at prøve, kunne få lov til at ”aflive” et allerede dødt får.

boksen, så der altid er en tør overflade (har I selv lyst til at sætte jer ned?). Sutteflasker og sonder skal skoldes eller vaskes i opvaske-maskine på høj temperatur 1 gang i døgnet. På grund af fåremælkens høje fedtindhold danner der sig nemt en belægning, hvor bakterier trives godt.

Hvis moderen ikke vil kendes ved lammet, skal hun være bundet, så lammet ikke bliver skadet. Det kan i så tilfælde være en fordel at placere hende i en form for gabestok, så hun ikke kan se lammet. 4 gange i døgnet sikrer man sig, at lammet får lov at patte ved at holde moderen stille. Ofte vil moderen på denne måde acceptere sit lam i løbet af få dage, og man slipper for et flaskelam hele sommeren. Men moderen skal naturligvis slagtes til efteråret, da hun ikke har vist gode moderegenskaber.

Det var en utrolig lærerig dag og dejligt at få genopfrisket mange aspekter omkring det at tjekke sine får. Desuden lærte vi alle i familien noget nyt og Anna er blevet helt sikker på, at hun også skal have får en dag.

Hvis der er interesse for et lignende arrangement næste år, så skriv til foreningens bestyrelse.

Bestyrelsen

Mette Marie Lungholt
Formand/Såne nyt/avlsudvalg
Tlf. 22 42 63 52 e-mail: spjaette@gmail.com

Anette Fjordvang
Næstformand/Sekretær/suppl. avlsudvalg
Tlf. 21 67 17 81 e-mail: anettefjordvang@gmail.com

Allan Christensen
Kasserer
Tlf. 40 15 31 80 e-mail: acstavnsholt@gmail.dk

Susie Riis
Avlsudvalg
Tlf. 54 76 30 60 e-mail: susie@blanshoved.dk

Hans-Erik Jensen
Webmaster/avlsudvalg
Tlf. 50 46 31 02 e-mail: hejensen48@gmail.com

Karen Nyholt
Suppleant
Tlf. 62 27 25 19 e-mail: karen@nyholt.dk

Avlsudvalg

Mette Marie Lungholt tlf. 22 42 63 52 e-mail: spjaette@gmail.com
Hans-Erik Jensen tlf. 50 46 31 02 e-mail: hejensen48@gmail.com
Susie Riis tlf. 54 76 30 60 e-mail: susie@blanshoved.dk
Suppleant Anette Fjordvang tlf. 21 67 17 81 e-mail: anettefjordvang@gmail.com

Forsidefoto: Fra læmmedagen hos David Wootton, se mere side 10
Billederne fra læmmedagen er taget af Dan Fjordvang og Mette Marie Lungholt

Deadline Sånenyt 2015

Nr. 2: 15. august 2015

Nr 3: 15. november 2015